

בבית המשפט העליון

רע"א 1063/16

לפני: כבוד השופט צ' זילברטל

המבקש: חננאל רחמים דיין מגד

נגד

המשיבים: 1. יאיר לפיד
2. ניר חפץ
3. ארנון מוזס
4. מו"ל ידיעות אחרונות

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים בתיק ע"א 3209/09 ובע"א 3217/09 שניתן ביום 26.10.2015 על ידי כב' השופט משה סובל

בשם המבקש: עו"ד אלדד שרעבי

החלטה

בקשת רשות ערעור על פסק דינו מיום 26.10.2015 של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' השופט מ' סובל) בע"א 3209/09 ובע"א 3217/09, בגדרו התקבל ערעורם של המשיבים ונדחה ערעורו של המבקש על פסק דינו של בית משפט השלום בירושלים מיום 22.2.2009 (כב' השופט ע' שחם) בת"א 6062/07, ונקבע כי יש לדחות את תביעת המבקש נגד המשיבים בעילה של פרסום לשון הרע.

רקע והליכים קודמים

1. עניינה של הפרשה מאמר פרי עטו של המשיב 1 (להלן: המאמר), שהתפרסם ביום 12.5.2006 במוסף "7 ימים" של העיתון "ידיעות אחרונות" (להלן: העיתון). המאמר עסק באירוע שהתרחש ביום העצמאות, 3.5.2006, במשכן נשיא המדינה (להלן: האירוע). המבקש שירת אותה עת כחייל בשירות סדיר בצה"ל, והוזמן לבית

הנשיא באותו היום, לטקס קבלת אות הצטיינות מידי נשיא המדינה והרמטכ"ל. לאחר ששמו הוכרז, ניגש המבקש אל הבמה, הצדיע לרמטכ"ל, לחץ את ידי הנשיא, קיבל ממנו תעודת הצטיינות, ביקש מהרמטכ"ל להימנע מלחיצת ידו וירד מהבמה מבלי שלחץ את ידו. המניע לכך נבע מהעובדה שבני משפחה של המבקש פונו מגוש קטיף במסגרת תכנית ההתנתקות. במאמר, שכותרתו "החייל האמיץ חננאל", ביקר המשיב 1 את התנהגותו של המבקש, באופן שלטענת המבקש יצר לשון הרע כלפיו. בעקבות זאת, הגישו המבקש ואמו (באמצעות אביו של המבקש אשר אינו עורך דין, וייצג אותם בהסכמת בית המשפט) תביעת לשון הרע לבית משפט השלום בירושלים, במסגרתה תבעו פיצוי בסך 250,000 ש"ח (כלל הביטויים מושא התביעה פורטו בהרחבה בפסקי הדין של הערכאות הקודמות ולהלן יובאו עיקריהם).

2. בבית משפט השלום נקבע, כי נוכח התפקיד שמילא המבקש באירוע, שהתקיים בפורום שניתן לו הד ציבורי נרחב, היה המבקש, בהקשר הנדון של דיני לשון הרע, במעמד של אישיות ציבורית. לרקע קביעה זו, ותוך החלת השיקולים והמבחנים המקובלים בפסיקה, בחן בית משפט השלום לגופם את הביטויים עליהם נסובה התביעה. מסקנתו של בית משפט השלום הייתה כי מרבית הביטויים הנטענים כלל אינם מהווים לשון הרע לפי סעיף 1 לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965 (להלן: החוק), כאשר קריאת המאמר כמכלול מלמדת בבירור כי כוונת המשיב 1 הייתה להביע עמדה לפיה קיים מכנה משותף בין התנהגותו של המבקש בטקס לבין הפעולות המתוארות במאמר והמבטאות התנכרות למדינה ולסמליה מצד מי שאינם משלימים עם מהלכים כאלה ואחרים שהמדינה מבצעת. ביחס לחלק מהכינויים שהודבקו למבקש, נקבע שאף שהם עשויים להתפרש כשליליים, הרי שהשימוש בהם נעשה באופן סאטירי, ולכן אין להבינם באופן מילולי בהקשר בו נאמרו.

3. יחד עם זאת, מצא בית משפט השלום במאמר שלושה ביטויים המהווים לשון הרע: האחד, דברים לפיהם עשה המבקש שימוש ציני במות סבו, תושב גוש קטיף, עת טען המבקש שהוא מת משברון לב בשל ההתנתקות, כאשר למעשה מצבו הרפואי הדרדר עוד קודם לכן כתוצאה ממחלת הסרטן. השני, אמירה לפיה בשימוע בפני ראש אגף משאבי אנוש בצה"ל (להלן: שטרן), שבמהלכו הטיח האחרון בפני המבקש כי הוא עושה במות סבו ניצול ציני ומחריד, המבקש "התאהב כל כך במעמדו החדש כקדוש שהוא סירב להקשיב". השלישי, האמור בפסקה השמינית במאמר, כי המבקש "פשוט לא הצליח להחזיק את עצמו, ובאמת 'השכינה דיברה דרכו' כפי שהסביר בצניעות רבה", וכן כי "תכנן אפילו להביא איתו אלבום של תמונות מהפינוי ולדחוף אותו לרמטכ"ל שלו מן המארב". לגבי כלל הביטויים הנ"ל, למעט ייחוסה למבקש של

האמירה לפיה "השכינה דיברה דרכו" (להלן: האמירה), קבע בית משפט השלום כי הם חוסים תחת הגנות תום הלב הקבועות בסעיפים 15(4) ו-15(6) לחוק, המתייחסות בין היתר להבעת דעה כלפי התנהגות המתבצעת בקשר לעניין ציבורי, וכלפי פעולה הנעשית בפומבי. באשר לאמירה, נקבע כי יש להבין אותה כציטוט מילולי מפיו, בעוד שזו הוכחה על-ידו ולא הוכחה על-ידי המשיבים. נקבע כי המדובר בטענה עובדתית שאינה נכונה, שיש בה לייחס למבקש תכונות שליליות כגון מגלומניה וניתוק מהמציאות, וכי זוהי אמירה שאינה פרט לוואי אלא עומדת על רגליה שלה. לפיכך, ומתוך הנחה כי למבקש לא נגרם נזק ממוני, הוטל על המשיבים 1, 2 (העורך האחראי של המוסף) ו-4 (מו"ל העיתון) לפצות את המבקש ללא הוכחת נזק בסכום של 12,000 ש"ח, בתוספת הוצאות ושכר טרחת עורך-דין. תביעת אמו של המבקש נדחתה מהטעם שהמאמר אינו עוסק בה ואף לא נגרם לה נזק. התביעה נגד המשיב 3 נדחתה משלא הוכחה אחריותו לפרסום המאמר, ולא התקבלה טענת המבקש כי שימש כעורך האחראי של העיתון במועד הפרסום.

4. על פסק דינו של בית משפט השלום הוגשו ערעור מצד המבקש ואמו במסגרת ע"א 3209/09, וערעור מצד המשיבים במסגרת ע"א 3217/09. בערעורם של המבקש ואמו, נטען בין היתר כי לא היה מקום לסווג את המבקש כאישיות ציבורית; כי לא היה ראוי להתייחס לאמירות הפוגעניות במאמר כסאטיריות או לקבוע כי אין לייחס לחלק מהביטויים פירוש מילולי; כי לגבי אף אחת מהאמירות לא התקיימו התנאים הדרושים לתחולתה של הגנת תום הלב; כי נדרש היה להטיל אחריות בלשון הרע גם על המשיב 3; כי סכום הפיצוי שנפסק זעום ואין בו לתקן את הנזק שנגרם לשמו הטוב של המבקש; וכי היה לקבל את תביעת אמו של המבקש.

5. מנגד, בערעורם הסכימו המשיבים כי האמירה המיוחסת למבקש במאמר לא נאמרה מפיו מילה במילה, אך טענו כי הכתוב במאמר אינו עולה כדי לשון הרע ובכל מקרה חוסה תחת הגנת תום הלב. המשיבים טענו כי בדברים לפיהם התובע הסביר את התנהגותו בכך שהשכינה דיברה דרכו, אין כדי לבזות את המבקש או להשפילו בעיני הקורא הסביר, וכי קריאתם בהקשר בו הובאו במאמר מלמדת בבירור כי כוונת הדברים הייתה לשלול את הסברו של המבקש כאילו הימנעותו מלחיצת ידו של הרמטכ"ל נעשתה באופן ספונטני. עוד טענו המשיבים, כי היה מקום לסווג את האמירה הנ"ל לא כעובדה, אלא כהבעת דעה מצד המשיב 1, השזורה במאמר דעה בו נכללה ביקורת סאטירית על מעשהו של המבקש. נטען, כי לא היה מקום לפרק את המאמר לחלקים, לבודד ממנו אמירה בודדת ושולית ולהטיל אחריות רק בגינה, וכי הגנת תום הלב שהוענקה לביקורת הלגיטימית שהובעה במאמר צריכה לחול גם לגביה. עוד נטען, כי

אין להבין את האמירה כציטוט מילולי מפיו של המבקש, וכי מדובר במטאפורה להסבר המופרך כביכול שהציג המבקש למעשהו. לחלופין, נטען כי נדרש היה לפסוק פיצויים אפסיים, הנותנים ביטוי לאשמו התורם של המבקש לנזק שנגרם לו לטענתו, הנובע מהתנהגותו בטקס. כמו כן, נטען נגד אי-חיוב אמו של המבקש בהוצאות, ונגד אי-חיוב המבקש ואמו בהוצאות ההגנה של המשיב 3, שתביעתם נגדו נדחתה.

6. בחלוף מספר שנים מעת שהוגשו הערעורים ונשמעו טענות הצדדים בבית המשפט המחוזי, ביום 2.9.2013, הגיש המבקש בקשה למתן פסק דין. בהחלטתו של בית המשפט המחוזי מיום 20.11.2013 נקבע כך:

”מתן פסק הדין מתעכב בשל המתנה להכרעת בית המשפט העליון בדיון הנוסף בפרשת סרן ר' נ' אילנה דיין-אורבך (דנ"א 2121/12), הנדון בפני הרכב מורחב של תשעה שופטים, ועוסק בשאלות עקרוניות ותקדימיות הצריכות גם להליך דנן, בהן: הגדרת התנהלותו של חייל כעניין ציבורי ומעמד החייל כדמות ציבורית; היקף ההגנות העומדות לעיתונאי בגין פרסום לשון הרע לאור חופש העיתונות; פרסום עיתונאי שפרט לוואי שלו שגוי; ועוד”.

ואכן, לאחר שניתן פסק דין בדנ"א 2121/12 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין אורבך (18.9.2014) (להלן: פרשת פלוני), בהחלטתו מיום 16.11.2014 קבע בית המשפט המחוזי כי כל אחד מהצדדים יגיש השלמת טיעון בכתב "באשר להשפעת קביעות פסק הדין האמור על ההכרעה בערעורים דנן". שני הצדדים פעלו על-פי החלטה זו והגישו השלמות טיעון כאמור בה.

7. בפסק דינו של בית המשפט המחוזי נאמר כי בפרשת פלוני נפסקה הלכה חדשה, אשר הפכה את ההלכה שנפסקה בשנת 1969 בע"א 213/69 חברת החשמל לישראל בע"מ נ' עתון הארץ בע"מ, פ"ד כג(2) 87 (להלן: הלכת חברת החשמל), ואימצה למשפט הישראלי את הגנת "העיתונאות האחראית". צוין, כי לפי הגנה זו, יוצרו של חיבור בעל אופי עיתונאי, שיש בו עניין ציבורי משמעותי, ואשר קדמה לו עבודה עיתונאית זהירה ואחראית, נושא בחובה מוסרית או חברתית לפרסם חיבור זה לצורך תחולת הגנת תום הלב הקבועה בסעיף 15(2) לחוק. כלומר, בהתקיים תנאים אלה, חיבור ייהנה מהגנת תום הלב גם אם תוכנו אינו אמת.

8. בהתאם לכך, נקבע כי במועד הגשת תביעת המבקש ובמועד מתן פסק דינו של בית משפט השלום, עמדה בתוקף הלכת חברת החשמל, בה נקבע כי לעיתונות ככזו אין חובה חברתית או מוסרית מיוחדת לפרסם דברים שיש בהם עניין לציבור, כלומר, שפרסום עיתונאי ייהנה מהגנת סעיף 15(2) לחוק רק בהתקיים אינטרס אישי ספציפי בפרסום, כגון התייחסות הפרסום לסכנה לחיי אדם, לבריאות הציבור או לרכוש. לפיכך, ברי כי בשעתו לא ניתן היה להחיל את הוראת סעיף 15(2) לחוק על המאמר בפרשה דנן. אולם, משנהפכה ההלכה כאמור בפרשת פלוני, נקבע כי אין מניעה לבסס את ההכרעה על הגנת "העיתונאות האחראית" לפי סעיף 15(2) לחוק. זאת, בהתיישב עם הכלל העקרוני שעוצב בפסיקה בדבר פעולתה הרטרואפקטיבית והפרוספקטיבית של הלכה שיפוטית חדשה, ותוך הבאה בחשבון כי המבקש לא כלכל את התנהגותו בהסתמך על הלכת חברת החשמל, ואף לא טען כי קיימת מניעה לבחון את עניינו בהתאם להלכה שהתגבשה בפרשת פלוני.

9. לגופו של עניין, לאחר בחינה מפורטת, קבע בית המשפט המחוזי כי מתקיימים בענייננו התנאים הדרושים לתחולתה של הגנת "העיתונאות האחראית": המדובר בפרסום שנכתב על-ידי עיתונאי מוכר, התקיים עניין ציבורי משמעותי בתוכן הפרסום, והפרסום נוצר כתוצאה של עבודה עיתונאית זהירה ואחראית. בהקשר אחרון זה נקבע כי המשיב 1 פעל בתום לב והאמין באמיתות התוכן שפרסם, כי נמצא בסיס לעיקרי העובדות הנטענות במאמר, וכי המשיב 1 התבסס בכתיבתו על הודעות ותחקירים שנערכו בידי גורמים בצה"ל, ועל דברים שנכתבו במאמרים אחרים. לפיכך, נקבע כי כל האמירות במאמר נתונות להגנת תום הלב לפי סעיף 15(2) לחוק, כולל האמירה שיוחסה למבקש לפיה "השכינה דיברה דרכו", שכן הגנה זו נצרכת דווקא למצבים בהם לא הוכחה אמיתות העובדה הכלולה בעבודה העיתונאית. עוד הודגש, כי יש לבחון את הפרסום כמכלול, מה שמחזק את המסקנה המשווה את דין האמירה הנזכרת ליתר חלקי המאמר, לגביהם נמצא כי אינם מקימים חבות בגין לשון הרע. נוכח האמור, נפסק כי יש לדחות את ערעורם של המבקש ושל אמו, ולקבל את ערעור המשיבים.

הבקשה

10. בבקשה שלפניי, שבמסגרתה נהנה המבקש מייצוג משפטי, טוען המבקש נגד פסק דינו של בית המשפט המחוזי. תחילה, מפנה המבקש לשתי החלטותיו של כב' השופט א' ריבלין בתפקידו כנציב תלונות הציבור על שופטים, אשר ניתנו ביום 27.11.2013 וביום 2.11.2015 (האחרונה לאחר שניתן פסק דין בערעורים) נוכח פניותיו של המבקש בהן קבל על העיכוב במתן פסק דין בערעורים בעניינו.

בהחלטותיו, מצא השופט ריבלין את תלונותיו של המבקש מוצדקות. בגוף הבקשה, טוען המבקש כי לא מתקבל על הדעת שיחויב להחזיר את פיצויי הדיבה שנפסקו לזכותו בבית משפט השלום, שעה שפסק הדין בפרשת פלוני, עליו הסתמך בית המשפט המחוזי, ניתן ארבע שנים לאחר הגשת הערעור. לטענת המבקש, אילו נתן בית המשפט המחוזי פסק דין במועד, וכפי שנדרש בהתאם להחלטותיו של השופט ריבלין, הרי שהלכת פלוני טרם הייתה באה לעולם, והיה ניתן פסק דין לטובתו שאותו אי אפשר היה לבטל בדיעבד.

11. טענה נוספת של המבקש גורסת כי ממילא מתקיים קשר רופף ביותר בין פסק הדין בפרשת פלוני לבין המקרה דנן. המבקש טוען, כי בעוד שכתבתה של אילנה דיין בפרשת פלוני כללה ציון עובדות בלבד, מאמרו של המשיב 1 כולל תוכן מרושע, בוטה וגס רוח, העולה כדי הסתה נגד המבקש. כמו כן, נטען כי בפרשת פלוני עמדה הגנה מסוג "אמת לשעתה", בעוד שבמקרה זה המשיב 1 ידע היטב שהדברים שהביא במאמרו אינם נכונים. המבקש מוסיף, כי המאמר אינו סאטירי, וכי הוא מכיל כינויי גנאי ושקרים רבים אשר גרמו נזקים למבקש. בטענות נוספות שמעלה המבקש נטען כי התוצאה אליה הגיע בית המשפט המחוזי מרחיבה באופן קיצוני את היקף החסינות הניתנת לעיתונאי המוציא דיבתם של אנשים, ופסק דינו כוללני מדי ומתעלם מהמבחנים שנקבעו לצורך הגנת "העיתונאות האחראית". עוד נטען כי פסק דינו של בית המשפט המחוזי מתעלם מטענות המבקש בערעורים, וכן כי המבקש כלל לא מיצה בערכאות הקודמות את טענותיו המשפטיות נוכח העובדה שיוצג על-ידי אביו, שאינו בעל השכלה משפטית.

12. חלק ניכר מהבקשה מוקדש לתיאור חלקו בפרשה של שטרן, אשר נכח בטקס, ובעקבות האירוע פנה לגורמים שונים במטרה להעניש את המבקש על מעשהו. נטען כי שטרן העביר לידיו של המשיב 1 את תיקו האישי של המבקש בהיותו חייל, ובכלל זה חומרים מסווגים (מעשה שבגינו חויב שטרן לפצות את המבקש במסגרת הליך גישור ביניהם), וכי בכך השניים חברו לעשות למבקש "סיכול ממוקד" – מה שיש בו להצביע על כוונת זדון וחוסר תום לב.

דיון והכרעה

13. לאחר עיון בבקשה, באתי לכלל מסקנה כי דינה להידחות אף בלא שתתבקש תשובה. הלכה ידועה היא כי בקשת רשות ערעור ב"גלגול שלישי" תיענה בחיוב רק במקרים שחשיבותם הכללית והעקרונית חורגת מן העניין שיש לצדדים הישירים

בהכרעה במחלוקת, או כאשר עולה חשש לעיוות דין חמור (ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצת אור (הדר חיפה), פ"ד לו(3) 123, 128 (1982)). ואולם, הסוגיות שמעלה המבקש במקרה דנא אינן חורגות מגדר המחלוקת שבין הצדדים, וחלקן נוגע לקביעות עובדתיות, שבהן אין ממנהגה של ערכאת הערעור להתערב. כך למשל, משנקבע שהמאמר ברובו נשען על קרקע עובדתית יציבה, וכי אף האמירות שנמצאו שגויות נאמרו בתום לב ומתוך אמונה באמיתותן, אין להישמע לטענות לפיהן המשיב 1 פעל בזדון ומתוך ידיעה כי דברים שהביא במאמרו אינם נכונים (בוודאי שאין להידרש למחלוקת שהתגלעה בין המבקש לבין שטרן, אשר אינו צד להליך זה). כמו כן, אין לקבל את טענות המבקש בדבר התעלמות בית המשפט המחוזי מהמבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך החלת הגנת "העיתונאות האחראית" – אלה נבחנו על-ידו בהרחבה ויושמו לגבי נסיבות המקרה. בית המשפט המחוזי הוציא תחת ידיו פסק דין מפורט ומנומק כדבעי, והתעמק במכלול הטענות שהועלו בפניו. אין בפסק הדין קביעת הלכה חדשה, אלא אך יישום של הלכות קיימות על מערכת עובדתית נתונה, ולפיכך אין כל מקום להתיר התדיינות ב"גלגול שלישי" בפרשה הנדונה, שבימים אלה מלאו עשר שנים לאירוע העומד בבסיסה.

14. באשר לטענת המבקש בדבר העיכוב במתן פסק הדין, וכי אילו ניתן מוקדם יותר הייתה תוצאתו שונה, הרי שאין בה כדי להועיל. אין חולק כי ההתדיינות בפרשה נמשכה הרבה מעבר למקובל, בוודאי לתיק מסוג זה – למעלה משש שנים הפרידו בין מועד מתן פסק הדין בבית משפט השלום לבין מועד מתן פסק הדין בערעורים. ואולם, בית המשפט המחוזי סבר שיהיה זה ראוי להמתין לפסיקת הלכה במסגרת הדיון בבית המשפט העליון בעניין פלוני ומכאן העיכוב. אכן, נציב תלונות הציבור על השופטים החליט כי גם אם לפסק הדין בפרשת פלוני עשויה הייתה להיות השפעה על תוצאת ההליך, כפי שסבר כב' השופט טובל, לא היה מקום להשהות את מתן ההכרעה בערעור. יחד עם זאת, אין בעיכוב שנגרם, כשלעצמו, ממושך ככל שיהיה, כדי להצדיק שמיעת ערעור ב"גלגול שלישי" אם לא מתקיימים התנאים שיצדיקו מהלך זה. אף לשאלה, כיצד הייתה משפיעה על התוצאה ההלכה שנהגה בעבר לעניין התנאים הדרושים לתחולת הגנת תום הלב לפי סעיף 15(2) לחוק, אין עוד תוקף, שעה שפסק הדין בבית המשפט המחוזי ניתן לאחר שאומצה הלכה חדשה תחתיה, ומתן פסק דין זה עוכב בכוונת מכוון על מנת שניתן יהיה להחיל על הפרשה דנא את ההלכה שתקבע. כאמור לעיל, המבקש גם לא טען בבית המשפט המחוזי כי קיימת מניעה כלשהי לבחון את הפרשה בהתאם להלכה שנקבעה בעניין פלוני.

15. לבסוף, יש לדחות את טענת המבקש לפיה היותו מיוצג בערכאות הקודמות על-ידי אביו מנעה ממנו למצות את טענותיו המשפטיות, וכי בכך לא זכה ליומו בבית המשפט. המבקש כלכל את צעדיו כראות עיניו, ובקשתו להיות מיוצג בידי אביו אושרה על-ידי שתי ערכאות שיפוטיות. משכך, המבקש אינו יכול להלין עתה על בחירתו זו, משהסתיימו ההליכים שלא לשביעות רצונו.

16. נוכח האמור לעיל, הבקשה נדחית. משלא נתבקשה תשובה, אין צו להוצאות. הדיון בבקשה לחייב את המבקש למסור את כתובתו התייטר, נוכח תשובת המבקש לבקשה זו שבגדרה נמסרה הכתובת.

ניתנה היום, א' באייר התשע"ו (9.5.2016).

ש ו פ ט